

KONSEP MAQASID SUNNAH MENURUT AHMAD AL-RAYSŪNĪ

Abdul Hadi Awang
Mohd Norzi Nasir
Abdul Hakim Baharudin

Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor (KUIS)

abdulhadi@kuis.edu.my, mohdnorzi@kuis.edu.my,
abdulhakim@kuis.edu.my

ABSTRAK

Perbincangan maqasid telah dimulakan oleh para ulama terdahulu seperti al-Juwayni (348 H), al-Ghazālī (505 H) dan selainnya. Perbincangan ini diteruskan oleh al-Syatibi (790 H) dan ulama kontemporari seperti Ibn ‘Asyur (1393 H) yang telah mengukuhkan disiplin ilmu ini sehingga menjadi ilmu yang sangat hebat pada hari ini. Namun perbincangan tersebut lebih tertumpu kepada maqasid al-Quran dan maqasid shari‘ah manakala perbincangan berkaitan maqasid sunnah adalah sangat sedikit walaupun sunnah adalah sumber kedua dalam pendalilan hukum. Oleh itu, artikel ini bertujuan untuk membincangkan dan mengeluarkan konsep maqasid sunnah, contoh pengamalan maqasid sunnah dan kesan memahami sunnah berdasarkan maqasid sunnah kepada pemahaman dan hukum-hakam menurut ulama maqasid kontemporari Dr. Ahmad al-Raysūnī. Kajian ini menggunakan metodologi kualitatif melalui analisis diskriptif melalui dokumen dan teks buku. Kajian ini mendapati, perbincangan maqasid sunnah perlu diperluaskan sebagai salah satu cara memahami sunnah Nabi SAW dengan tepat di samping dapat menghayati dan mengamalkan sunnah baginda dengan pemahaman dan kaedah yang betul.

Kata kunci: *Maqasid sunnah, Ahmad al-Raysūnī, memahami sunnah.*

1.0 PENGENALAN

Maqasid adalah kata *jama’* kepada *masdar mimi qasada* iaitu *maqsad* yang bermaksud niat atau tuntutan (Lisan Arab). Manakala takrifan istilah bagi maqasid telah diperkenalkan oleh ulama’ silam seperti al-Ghazali (W 505 H), al-Amidi (W 631 H) dan selainnya dan juga ulama kontemporari seperti Ibn ‘Asyur (W 1393 H), ‘Ilal al-Fasi (W 1394 H) dan lain-lain. Sa’d Abd al-Rahman (2017) menyimpulkan bahawa takrif maqasid ialah “Objektif dan matlamat yang mengandungi hukum-hakam syariah, bertujuan mengukuhkan hukum syariah demi kepentingan manusia serta mengelak kebinasaan”. Takrifan yang diberikan oleh para ulama silam kesemuanya berkaitan maqasid syariah sama ada maqasid umum atau khusus kerana ilmu maqasid adalah sangat sinonim dengan perbincangan usul fiqh. Maksud maqasid juga terdapat dalam perkataan lain seperti hikmah, maslahah dan selainnya dan dibincangkan dalam pelbagai kitab terutama dalam kitab fiqh, *al-qawa‘id al-fiqhiyyah* dan usul al-fiqh.

Kebanyakan ulama membahaskan ilmu maqasid dalam kitab usul fiqh ketika membicarakan bab qiyas seperti Imam al-Haramayn al-Juwayni (W 478 H) dalam kitabnya *al-Burhan*, Imam al-Ghazali dälām kütâbnyā *āl-Mūṣṭāṣfâ*, āl-Râzî (W 606 H) dälām kütâbnyā *āl-Mâḥṣûl fî ʻIlm Uṣûl Āl-Fiqh* dān ‘Iż āl-Dîn bîn Ābd āl-Şâlâm (W 660 H) dälām dūā kütâb kârângannya iāitū *āl-Qâwâ’id* *āl-Āhkâm fî Mâṣâliḥ* *āl-Ānâm* dān *Qâwâ’id* *āl-Sûghrâ*. Terdapat jūgā ūlāmā yāng menjadikān diisiplin ilmū māqâsiđ şebagai sâtū tâjuk khûşûş ketikā membâhâşkânnya seperti *āl-Syâtibî* (W 790 H) dälām kütâbnyā *āl-Mûwâfâqât* dälām jîliđ keđuā. (Zül Anwâr, 2014).

Nâmûn jîkâ dîteliti, perkâtâan ‘mâqâsiđ’ âtâu yāng seumpamânyâ telâh dibincangkân sejać kûrûn ketigâ Hîjrâh lagi âpabilâ seorâng âhlî sūfi dâن fâlsafâh, āl-Tîrmîzi āl-Hâkim telâh menggûnâkân ištîlâh ‘mâqâsiđ’ dälâm kütâbnyâ *āl-Sâlât wâ Mâqâsiđûhâ*. Beliâu yâng tîdâk dâpât dikenâlpâstî târikh wâfâtnya kerânâ terlâl bânyâk perbezâan pendapât merüpâkân ântârâ ūlâmâ terawâl yâng menggûnâkân perkâtâan ‘mâqâsiđ’ ini. Kemudiâan āl-Mâtûriđi (W 333 H) seorâng ūlâmâ besâr dälâm ilmû kâlâm yng jûgâ pengâsâs mâzhabâb āl-Mâtûriđiyyâh telâh mengârâng kâryâ yâng membincangkân ilmû mâqâsiđ iāitû kütâb *Mâ’khâz* *āl-Shârâ’i*. Mâlängnyâ kâryâ ini telâh hîläng. Şelepâs ițu, muncûl āl-Qâffâl āl-Şâshî (W 365 H) yâng dikenâlî dengân nâmâ āl-Qâffâl āl-Kâbir, seorâng ūlâmâ besâr dälâm үşûl fiqh dâن mâzhabâb şhâfie telâh mengârâng kâryâ yâng membâhâşkân berkâitân mâqâsiđ dälâm kütâbnyâ *Mâhâsin* *āl-Shârî’âh*. Āl-Âbhârî (W 375 H) pûlâ telâh mengârâng kütâb *Mâs’âlât* *āl-Jâwâb* *wâ āl-Dâlâl* *wâ āl-’Ilâl* yâng berkâitân dengân mâqâsiđ. Penutup kûrûn ini seorâng *mûjâddid* kûrûn keempat iāitû āl-Baqîlânî (W 403 H) yâng mempûnyâi beberapâ kâryâ yâng berkâitân dengân mâqâsiđ seperti *āl-Mûqni’ fî Uṣûl Āl-Fiqh*, *āl-Āhkâm wâ āl-’Ilâl* dâن Kütâb *āl-Bâyân* ‘ân Fâraîd āl-Dîn wâ Shârâ’i’ *āl-İslâm*. (āl-Râyşûni, 1995)

Konsep maqasid sunnah adalah satu istilah yang baru digunakan akhir-akhir ini oleh ulama-ulama kontemporari walaupun perbicaraan maqasid secara umum telah banyak dibicarakan oleh para ulama sebelum ini. Kebanyakan ulama memfokuskan kepada penulisan maqasid shari‘ah (Rizalman, 2016) berbanding maqasid-maqasid yang lain. Perbincangan maqasid sunnah secara istilahnya seperti tidak pernah ditulis dalam penulisan sebelum ini melainkan Dr. Ahmad al-Raysûni. Jika ada yang membincangkannya sebelum ini, masih berlindung di bawah maqasid shari‘ah seperti perbincangan maqasid ibadah daripada perspektif sunnah dan sebagainya.

2.0 OBJEKTIF KAJIAN

Kajian ini bertujuan untuk membincangkan dan mengeluarkan konsep maqasid sunnah menurut ulama maqasid kontemporari Dr. Ahmad al-Raysûni. Konsep maqasid sunnah ini penting untuk diaplikasikan kepada hadis-hadis Nabi SAW bagi memahami sesuatu hadis dengan tepat tanpa menyeleweng daripada maksud yang sebenar.

3.0 METODOLOGI KAJIAN

Kajian ini menggunakan metodologi kualitatif melalui analisis teks buku. Data yang telah diambil daripada buku akan dianalisis melalui kaedah kajian teks.

4.0 ANALISIS KAJIAN DAN PERBINCANGAN

Maqasid sangat penting untuk dikaji kerana maqasid adalah ruh kepada amalan. Bahkan teori ini terpakai untuk semua perkara yang dilakukan oleh umat Islam. Setiap perkara perlu kepada ruhnya seperti ruh al-Quran adalah maqasidnya. Begitu juga ruh al-Sunnah itu adalah maqasidnya (al-Raysūnī, 2013).

Maqasid Shari‘ah pada hakikatnya sangat berpegang kuat dengan nas al-Quran dan al-Sunnah. Maqasid yang terbentuk merupakan hasil kajian dan penelitian yang mendalam terhadap nas-nas secara zahir dan batin, lafaz dan maksud dan *kuliyyah* dan *juz' iyyah* (al-Raysūnī, 2013). Maqasid dan nas-nas al-Quran dan al-Sunnah sangat berkait rapat tanpa ada pemisahan dalam memahami kedua-duanya.

Maqasid Sunnah pada umumnya adalah sama dengan maqasid al-Quran kerana maqasid Sunnah tidak lebih daripada mengulang, menguatkan dan menjelaskan apa yang dimaksudkan oleh maqasid al-Quran secara umum. Namun, secara khusus terdapat perbezaan antara maqasid al-Quran dan maqasid Sunnah iaitu berkaitan tentang maqasid Sunnah secara khusus dan praktikal.

Terdapat dua perkara penting dalam maqasid Sunnah untuk membina kefahaman yang benar dan menunjukkan jalan agama yang sahih menurut al- Raysūnī:

1. Berusaha meletakkan Sunnah dan hadis Nabi SAW di tempatnya yang sepatutnya bertepatan dengan maqasid syara’.
2. Mengelakkan daripada terjatuh dalam tafsiran dan amalan yang menyimpang daripada tujuan sebenar syara’ sehingga menyebabkan berlaku penyelewengan agama.

Bagi memahami maqasid Sunnah dengan tepat, al- Raysūnī telah meletakkan dua kaedah utama untuk difahami dengan baik iaitu mengetahui kedudukan dan sifat Nabi SAW ketika menyampaikan kata-kata dan mengetahui sebab wûrûd hadis dan memahami konteksnya.

4.1 Mengetahui Kedudukan Dan Sifat Nabi Ketika Menyampaikan Kata-Kata

Seperti yang telah sedia maklum, baginda Nabi SAW ketika menyampaikan kata-kata ataupun sesuatu hadis bukanlah hanya pada satu keadaan sahaja bahkan baginda SAW menyampaikan kata-kata dalam berbagai kedudukan dan keadaan dengan tujuan yang pelbagai juga antaranya seperti berikut:

1. Baginda SAW bercakap dan berurus dengan kedudukan sebagai seorang Rasul dan Nabi dalam menyampai, menjelas dan melaksanakan wahyu.
2. Baginda SAW berperanan sebagai seorang hakim yang mendamaikan antara dua orang yang bergaduh.
 - Kedua-dua di atas adalah termasuk dalam pensyariatan termasuk ketika baginda SAW mengeluarkan fatwa. Perkara ini dianggap sebagai syariat kerana ia adalah praktikal kepada syara’ yang diajarkan dalam Islam (al-Kabaysi, 2017).

3. Baginda SAW bercakap sebagai seorang manusia biasa yang juga lapar, dahaga, makan, minum dan sebagainya.
4. Baginda SAW bercakap sebagai seorang ahli masyarakat yang mempunyai adat kehidupan.
5. Baginda SAW bercakap sebagai seorang pemimpin negara yang menjadi ikutan ramai.
6. Baginda SAW bercakap sebagai seorang pemimpin di medan perang dalam mengatur strategi peperangan.
7. Baginda SAW berperanan sebagai penasihat dalam keadaan tertentu menasihati para sahabatnya.
8. Baginda SAW diminta bercakap mewakili sebahagian kaum dan bercakap dengan tujuan yang diminta.
9. Baginda SAW kadang-kadang menyuarakan pendapatnya dalam hal-hal keduniaan berdasarkan pengalaman dan penilaian peribadi.

Contohnya ketika peperangan Hunayn baginda SAW bersabda “*Sesiapa yang membunuh (musuh), baginya harta simati (salab)*”. Secara zahirnya, hadis ini memberi erti sesiapa yang dapat membunuh musuh di medan perang, akan mendapat harta si mati daripada pedang, harta dan sebagainya. Tetapi ulama berbeza pendapat adakah arahan ini umum dan berterusan dalam semua peperangan tanpa pembahagian daripada panglima perang? atau adakah hadis ini hanyalah pendapat sebagai seorang panglima perang untuk peperangan tertentu sahaja?

Imam Ahmad dan Imam al-Shafie berpendapat harta *salab* disyariatkan tanpa perlu persetujuan panglima perang. Imam Abu Hanifah berpendapat mesti mendapat persetujuan panglima perang manakala Imam Malik mensyaratkan persetujuan panglima perang selepas peperangan.

Menurut al-Raysūni, hadis di atas bukanlah satu arahan yang bersifat kenabian dan pensyariatan secara umum. Beliau mentarjihkan pendapat yang harta *salab* mesti mendapat persetujuan panglima perang berdasarkan beberapa perkara:

1. Hadis tersebut adalah berlawanan dengan maksud asal peperangan dalam Islam iaitu untuk meninggikan syariat Islam bukanlah untuk mendapatkan harta rampasan perang.
2. Hadis ini juga berlawanan dengan ayat al-Quran yang menyatakan harta rampasan perang dikumpul dan dibahagikan oleh panglima perang.

Oleh itu, hadis ini adalah arahan baginda SAW sebagai seorang panglima perang yang bersifat sementara dan khusus dalam keadaan tertentu untuk peperangan Hunayn sahaja. Oleh sebab itu, hadis ini juga tidak boleh diambil kefahaman secara umum untuk semua peperangan dan untuk sepanjang zaman.

4.2 Mengetahui Sebab *Wurūd* Hadis Dan Memahami Konteksnya

Sebab *wurūd* hadis seperti sebab turun al-Quran iaitu peristiwa, persoalan atau keadaan yang menyebabkan baginda SAW menyampaikan hadis tersebut. Pengetahuan mengenai sebab wurud sangat penting dan banyak memberi manfaat dalam memahami maksud sesuatu hadis kerana ketidakfahaman tentang sebab *wurūd* akan menyebabkan seseorang terkeluar daripada memahami maksud hadis yang sebenar.

Contohnya dalam sabda baginda SAW yang bermaksud “*Jika salah seorang daripaka kamu mendatangi Jumaat (solat Jumaat) maka hendaklah dia mandi*”. Secara umumnya hadis ini memberi maksud sesiapa yang hendak ke masjid menunaikan solat Jumaat hendaklah mandi terlebih dahulu.

Ulama berbeza pendapat dalam perkara ini adakah ianya wajib atau sunat? Adakah dikira mandi malam jumaat atau pada awal paginya ataupun mesti betul-betul sebelum solat Jumaat? Terdapat dua atau beberapa pendapat fuqaha’ dalam masalah ini.

Hakikatnya, hadis ini sangat jelas tanpa perlu kepada beberapa pendapat lain jika difahami hadis ini menerusi sebab *wurūdnnya*. Dalam *sahībyn* ‘Aisyah berkata, “*Pada hari jumaat semua orang akan datang ke masjid daripada rumah mereka dalam keadaan berdebu dan berpeluh maka berkata baginda SAW kepada salah seorang daripada mereka, “Adalah lebih baik jika kamu membersihkan diri kamu pada hari ini”*.

Menurut al- Raysūnī, hadis ini memberi maksud mandi sebelum jumaat adalah wajib bagi sesiapa yang badannya terdapat debu dan peluh yang boleh menyakiti para Jemaah manakala ianya sunat bagi sesiapa yang tidak ada padanya debu atau peluh.

5.0 KESIMPULAN

Mengetahui maqasid al-Quran penting bagi memahami dan mentafsirkan ayat-ayat al-Quran, maka mengetahui maqasid Sunnah adalah sangat penting dan dituntut dalam memahami maksud sebenar sesuatu hadis untuk diamalkan. Ini kerana Sunnah banyak membicarakan tentang perkara-perkara umum dan khusus berbanding al-Quran yang ianya bersifat umum tanpa wujud pertentangan antara ayat-ayatnya. Kesan tidak memahami maqasid Sunnah akan menyebabkan hilangnya hikmah dan tiada faedahnya sesuatu hadis itu. Di samping itu, ketidakfahaman tentang maqasid Sunnah akan menyebabkan seseorang menggunakan hadis secara salah dengan meletakkannya bukan pada tempatnya yang menyebabkan kepada kemudaratan dan kebinasaan.

RUJUKAN

Ahmad al-Raysūnī. 2013. *Maqāṣid al-Maqāṣid al-Ghāyāt al-‘Ilmiyyah wa al-‘Amaliyyah li Maqāṣid al-Shari‘ah*. Beirut: al-Shabkah al-‘Arabiyyah li al-Abhās wa al-Nashr.

- Ahmad al-Raysuni. 1995. *Nazariyyah al-Maqasid ‘inda al-Imam al-Shatibi*. USA: The International Institute of Islamic Thought.
- Rizalman Muhammad. 2016. *Maqasid Ibadah Haji Dalam Perspektif Sunnah: Kajian Terhadap Kefahaman Dan Amalan Jemaah Haji Malaysia*. Tesis Phd Akademi Pengajian Islam, Universiti Malaya.
- Yusuf Hamid al-`Alim. 1994. *Al-Maqāṣid al-`Ammah Li al-Shari`ah al-Islamiyyah*, ed. ke- 2. al-Ma`had al-`Alami Li al-Fikr al-Islami.
- Zul Anwar Ajim Harahap. 2014. *Konsep Maqasid Al-Syariah Sebagai Dasar Penetapan Dan Penerapannya Dalam Hukum Islam Menurut `Izzuddin Bin `Abd Al-Salam (W.660 H)*. Jurnal Tazkir.
- Sa‘d ‘Abd al-Rahman Farj al-Kabaysi. 2017. *Maqasid al-Syariah fi al-Sunnah al-Nabawiyyah*. Kaherah: Dar al-Salam